

Marco Tirelli - enigmatický intelektuál

Silvia L. Čúzyová

Čúzyová, S. L.: Marco Tirelli - enigmatický intelektuál. In: *Ostium*, roč. 16, 2020, č. 1.

Umelecká práca Marca Tirelliho „stojí na vzťahu medzi svetlom a tmou a geometrických formách, ktoré sú odrazom dlhého radu jeho posadnutostí časom, priestorom a všetkým, čo sa nachádza za nimi. Architektonický charakter diel, s kontrastmi svetla a tieňa, vyvolávajú pohyb medzi objavovaním sa a miznutím, čo je tiež dokladom umelcovej vízie hľadania tajomstva viditeľného a jeho pôvodného vnútorného obrazu.“ Píše kurátor Michal Škoda v texte k výstave tohto prestížneho talianskeho maliara v Dome umění v Českých Budějoviciach. Sám Škoda je vizuálnym umelcom, uznávaným kurátorom a mienkotvorným odborníkom. V Dome umění (Galerii súčasného umění a architektury) v Českých Budějoviciach už viac ako dvadsaťročie predstavuje náročný výstavný program v súčasnom umení aj architektúre. Škodova inšpiratívna a medzinárodne akceptovaná kurátorská práca je neľahko definovateľným spôsobom prepojená s jeho umeleckou tvorbou. V úlohe kurátora mimovoľne rozvíja autentický program, ktorý zatiaľ síce len čaká na svoje zmapovanie a rozklúčovanie, ale v rámci existujúcej chronológie, zamerania výstav a obsahov vystavenej tvorby možno pomenovať akési uzlové body. Jedným z nich je iste priestor: Záujem o priestor, experimenty s myšlienkami priestoru. Vzťahy medzi ľudským telom a priestorom. Umelecký priestor ako aktivované miesto, ktoré ponúka možnosť fyzických a metafyzických stretnutí, možnosť vzniku nových myšlienok, pocitov a situácií. Práve sem môžeme priradiť výstavu Marca Tirelliho, ktorý v susedných Čechách i v tejto časti Európy vystavoval prvýkrát. Jeho špičková tvorba je aj pre náš kultúrny kontext nová a objavná.

Ako umelec a intelektuál je Tirelli nositeľom toho najlepšieho, čo mohol vo svojej kultivovanej domovine - Taliansku, jednej z európskych krajín, ktorá po stáročia intenzívne ovplyvňovala a kultúrne formovala svet - zdediť a nadobudnúť. Pri každom skúmaní jeho diel objavujeme veľké množstvo odkazov, nakumulovaných vedomostí a inšpirácií (od Giotta cez perly renesancie po Maleviča, Morandiho, de Chirica a oveľa ďalej). Odrážajú detailnú znalosť kultúrnych vrstiev a súvislostí, ako aj roky osobného umeleckého výskumu a tvorby. Marco Tirelli^[1] sa narodil v roku 1956 v Ríme a „už ako malý sa venoval kreslianiu a bol v kontakte s priateľmi svojho otca, ktorý pracoval vo vedení Švajčiarskeho inštitútu v Ríme. Rodina Tirelliových žila vo veľkej rímskej Villa Maraini z 19. storočia, patriacej Švajčiarskemu inštitútu, v ktorej pätnásťročný budúci umelec Marco, vzhľadom na svoj kresliarsky talent, mal svoj vlastný ateliér. Neskôr na Accademia di Belle Arti v Ríme študoval scénografiu pod vedením renomovaného Totiho Scialoja. V tej dobe sa stal veľkým obdivovateľom švajčiarskeho scénografa Adolpha Appia.“ „Tirelliho dielo si čoskoro vyslúžilo uznanie - už vo veku dvadsať rokov bol vybraný na 40. Bienále v Benátkach so samostatným projektom.“ „Etabloval sa na počiatku 80. rokov spolu s tzv. Novou rímskou školou.“ „Postupne s Tirelliho vývojom prichádzali samostatné výstavy v Taliansku aj zahraničí, účasť na medzinárodných bienále ako napríklad na Bienále v Sydney, Sao Paolo a opäť v Bienále v Benátkach. V roku 1990 mala pre autora veľký význam výstava, ktorá sa konala v Americkej akadémii v Ríme a predstavovala dialóg medzi Tirelliho kresbami a nástennými dielami Sol Le Witt.“ „Dnes má autor za sebou množstvo samostatných aj kolektívnych výstav po celom svete (Palazzo Fortuny, MACRO, Axel Vervoordt Gallery, atď.), jeho diela možno nájsť v zbierkach a múzeách napríklad v Taliansku, Rakúsku, Francúzsku, Nemecku, Japonsku, USA.“^[2]

Ak po takto pôsobivom biografickom vstupe čakáte, že stretnete veľikána, nemýlite sa. Marco Tirelli je však viac než len to, je to sympatický veľikán, znalý histórie aj súčasného diania, s vyformovaným názorom na svet a umenie, ktorý sa však s otvorenou myslou neustále zaujíma o všetko naokolo, napríklad aj o náš česko-slovenský kultúrny kontext. Osobne prítomný na svojej vernisáži v Českých Budějoviciach bol ochotný trpezlivo odpovedať záujemcom na zdanlivo nekončiacie otázky, a tiež prezradil pár vecí, aké sa nedajú prečítať na žiadnom mieste z bohatej bibliografie. Napríklad to, že ho neustále zaujíma pohľad na všetky možné podoby kreativity, pretože ju rád skúma „zo všetkých strán, ako kryštál“. Alebo aj to, že sa možno vo svojej tvorbe vráti k farbe...[3]

Pôsobivú výstavu v Českých Budějoviciach, ktorá musela byť pre celosvetovú krízu a karanténu v rámci epidémie Covid-19 predčasne uzatvorená, je dnes možné vzhliadnuť v podobe videa na stránke Domu umění.[4] Tirelliho aktuálna tvorba tu bola prezentovaná v dvoch dôležitých rovinách – v rovine kresieb a rovine intervencie vytvorenej nástennými malbami a objektmi. Výstava predstavila len malý fragment umelcovho širokého tvorivého záberu, ktorý zahŕňa kresby, sochy, veľkoformátové obrazy aj nástenné malby a inštalácie. Diváci mali možnosť ocitnúť sa v autorovom svete, prostredníctvom mozaiky stodvadsiatich kresieb, pokrývajúcich tri galerijné steny, „ktoré ich vtiahli do akéhosi Tirelliho súkromného archívu – denníku poetického univerza obrazov, s ponorom v bludisku pamäti, kde autor touto mentálnou mapou odhalil časť svojich vízií a inšpirácií“.[5] Veľké množstvo kresieb, existujúcich väčšinou len v „ontologickej čiernej a bielej“, realizovaných v mnohých technikách s bravúrou, akú dnes už takmer nevidieť, ponúklo ochutnávku a náhľad na mnoho umelcových záznamov hľadania a experimentov, väčšinou na tému – priestor. Viditeľnosť, objavovanie, prechod medzi 2D a 3D reprezentovali tri rozmerne čierne kruhy – nástenné malby s kovovým objektom uprostred. Opticko-procesuálna maliarska inštalácia so zrkadlom a zrkadlením sa pohrávala so symetriou, asymetriou a ilúziou. „Nástenné diela – malby, v ktorých homogénne použitie čiernej farby uzavreté v dokonalom kruhu, napomáha sústrediť pozornosť na objekty v ich stredoch. Autor sa tu venuje, de facto ako v mnohých svojich obrazoch, otázkam trojrozmernosti a hraniciam našej predstavivosti a vnímania.“ „Tirelli vytvára obrazy oscilujúce na hrane medzi konkrétnosťou a koncepcnosťou, hmatateľnosťou a mentalizmom, rovnako ako medzi realitou a symbolom a odhaľujú, čo leží za ich hranicami. Sám verí, že svet umenia môže pôsobiť ako prostriedok, ktorý umožňuje dostať sa do veta mimo realitu, ktorý dopraví diváka preč z konkrétnej, do iného vysoko poetického sveta.“[6]

Problém a otázky obrazovej reprezentácie, hranice „možnosti“, majú v tvorbe Marca Tirelliho deklarované filozofické podložie. Túto stránku však z opatrnosti necháme bokom a pokúsime sa k možným odpovediam priblížiť po menej tenkom ľade, napríklad z hľadiska fyziológie. Ak si tu položíme základnú otázku „Čo je skutočnosť?“, mala by podľa Davida Eaglemana nasledovať ďalšia: „Ako ju vyhodnocuje náš mozog?“ Pretože skutočnosť, ktorú považujeme za samozrejmu, vyžaduje intenzívny tréning vo výklade sveta. Je to totiž niečo, čo je vytvorené len v našej hlave. Čo je teda skutočnosť? Čokoľvek, čo nám povie náš mozog. V mozgu však majú všetky informácie rovnakú formu, existujú v podobe elektrochemických signálov. Svet je tu premenený na elektrochemické impulzy v neurónoch ľudského mozgu. Naša skutočnosť sa vytvára porovnávaním prúdov údajov z rôznych zmyslov. Napríklad údaje prichádzajúce z našich očí niečo znamenajú len vtedy, keď na niečo odkazujú, videnie teda vyžaduje intenzívny tréning. Okrem toho fakticky žijeme v minulosti, pretože je potrebné asi pol sekundy na spracovanie všetkých zmyslových informácií, a to tvorí nepreklenuteľnú medzeru medzi výskytom udalosti a jej vedomím prežitkom. To, čo prežívame ako videnie, menej závisí od svetla prichádzajúceho zvonku do našich očí a oveľa viac od toho, čo už máme v hlave (keď odstránime vonkajší svet „predstavenie pokračuje“). Svet je v našom mozgu, je to vnútorne vystavaná skutočnosť. To, čo vidíme, je však náš vnútorný model, založený na celoživotnej skúsenosti, nielen informácia prichádzajúca z očí. Tento vnútorný model sveta je predbežná skica, ktorú si mozog robí, aby nás previedol svetom. Na to však nie sú potrebné všetky jeho detaily. Nikto preto nemá skúsenosť objektívnej reality sveta, taký aký naozaj je, každý živočích vníma len to, na čo

sa vyvinul. U každého človeka, v každom mozgu môže byť skúsenosť vnímania skutočnosti úplne iná. Aj čas ako konštanta sa môže natiahnuť a skresliť – môže byť v určitých situáciách vo vnímaní zintenzívnená. „Náš mozog je najväčší rozprávač vo vesmíre a veríme všetkému, čo nám predloží.“ [7]

Zo všetkých tvorov na svete len homo sapiens pozná jazyk fikcie, vďaka tomu máme schopnosť hovoriť o veciach, ktoré neexistujú. Môžeme spolupracovať a zdieľať kolektívne predstavy a vytvárať zložitú sieť príbehov a spoločenské konštrukcie, ktoré nemajú základ vo fyzickej existencii. Umelecké fikcie Marca Tirelliho aj v tomto uhle pohľadu predstavujú veľmi sofistikovanú hru s históriou, s divákom a so sebou samým.

P o z n á m k y

[1] Oficiálna stránka umelca je dostupná na: <http://www.marcotirelli.com/>

[2] Z kurátorského textu Michala Škodu, tlačová správa k výstave. Dostupné na: <https://dumumenicb.cz/vystava/marco-tirelli/>

[3] Interview s Marcom Tirellim je dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/3051956-marco-tirelli-vystavuje-v-budejovicich-svetlo-ktore-osviti-temnotu>

[4] <https://dumumenicb.cz/vystava/marco-tirelli/>

[5] Z kurátorského textu Michala Škodu, tlačová správa k výstave. Dostupné na: <https://dumumenicb.cz/vystava/marco-tirelli/>

[6] Ibidem.

[7] Eagleman, David: *Cesta do hlubin mozku - 1 - Co je skutočnosť?* Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=JUNEB4FQBH4>

Mgr. Silvia L. Čúzyová, PhD.
Katedra pedagogiky výtvarného umenia
Pedagogická fakulta TU v Trnave
Priemyselná 4
918 43 Trnava
e-mail: silvia.cuzyova@gmail.com

Foto: Silvia Čúzyová

